

U TANDIWE

WAKWA GCALEKA

L. KASALA

No. 52336 Class ~~BA~~ 496.371106

KAK

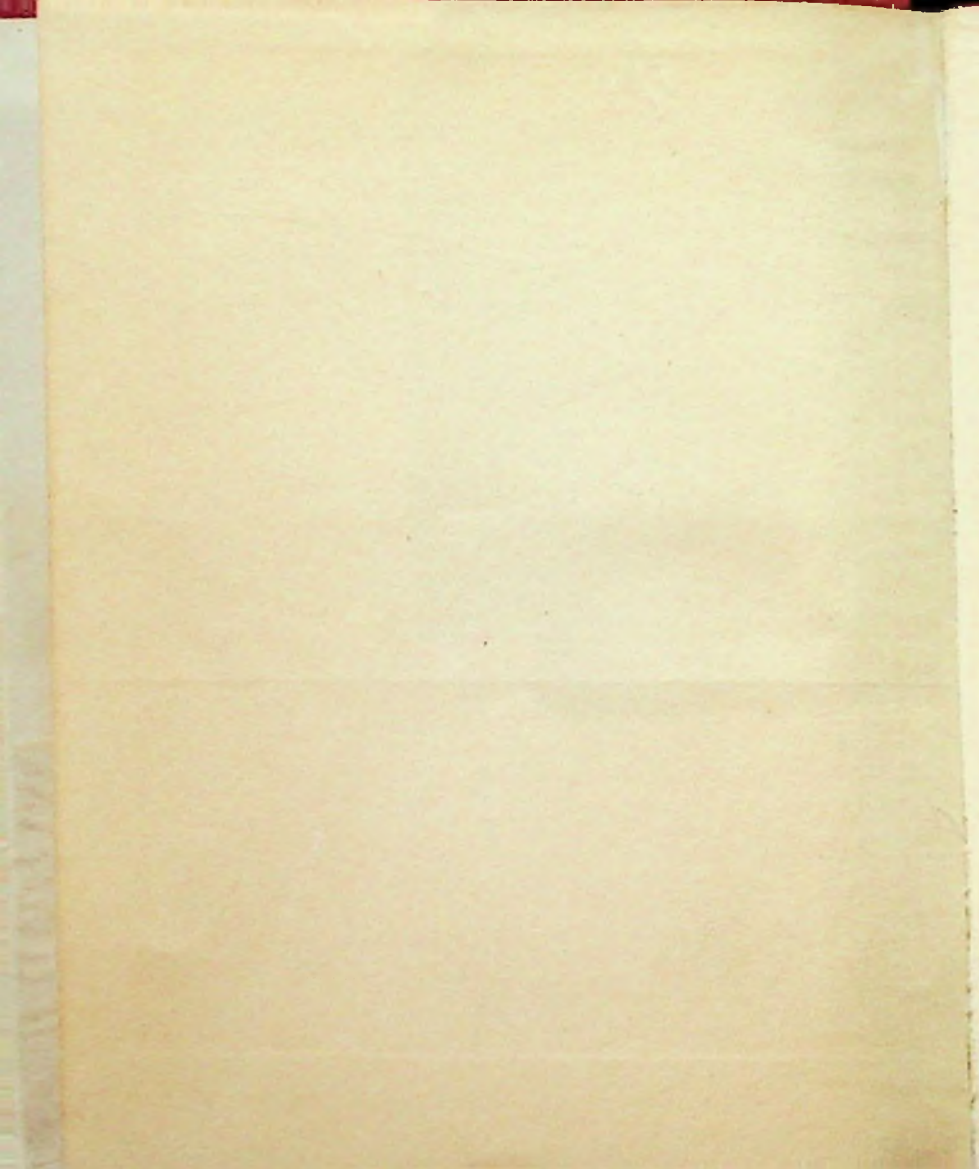
African Studies Seminar.

"D. C. T. 15M/4/42. (RED.)

DATE DUE

* TO STAY IN THE LIBRARY *

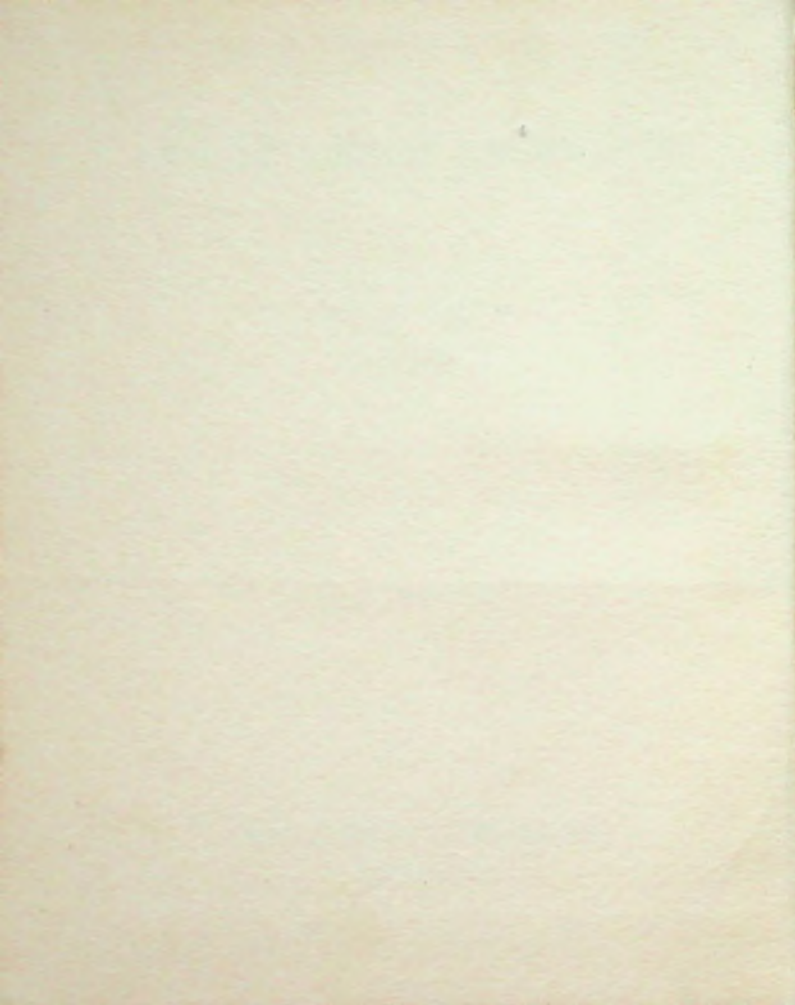
U Tandiwe wakwa Gcaleka

written by
IBHALWE NGU

L. KAKAZA

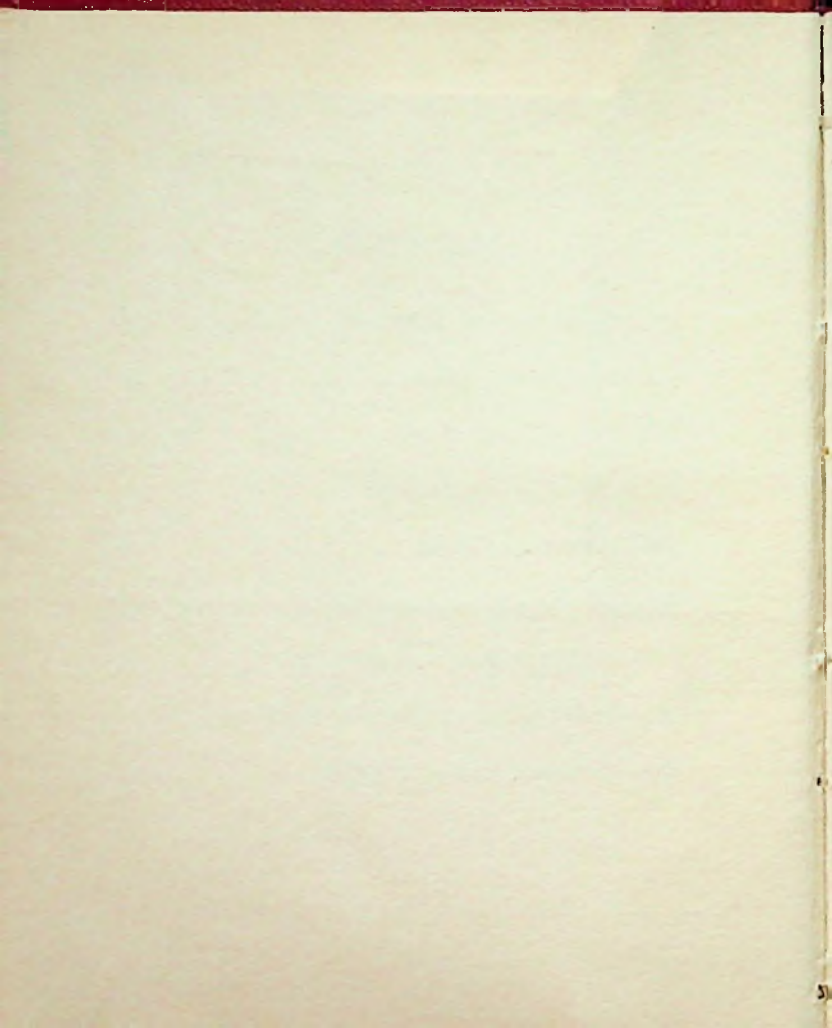
Copyright, 1914

METHODIST BOOK ROOM,
CAPETOWN.

ISALATISO.

I.—Umzi wakwa Tshungu	5
II.—Umhla we Sabata	12
III.—Imini Ezimnyama	18
IV.—Utandiwe e Sinaleni	23
V.—Abevanga Bubi	32
VI.—Izinto ngezinto e Sinaleni	37
VII.—Ukufunwa ngama Soka	47
VIII.—Umzi wakwa Tshungu kwakona	60
IX.—Ukwenda kuka Tandawe	65

ISAIHLUKO I.

UMZI WAKWA TSHUNGU.

NDITE xa ndihleli pantsi komti ndikangela ngapa nangapa, ndibuka ubuhle belizwe kuba bekusekungeneni kwelobo, ingca iluhlaza, amasebe emiti etwele amagqabi, intyanyambo zitiwe faka faka apa napaya engceni, inyibiba zite qwele kufutshane nomlambo lo kutiwa li Qwaninga, kweqata lamazwi ati:—'Qondani ugenyibiba ukuhluma kwazo; azibulaleki azisonti nokusonta; nditi kuni u Solomon kubo bonke ubunewunewu bake waye ngavatanga nanje nganye yazo ezi.' Ndibe nokuwaqonda ngokucacileyo, kuba okwenene ubuhle benyibiba ndawonye nevumba layo elimnandi zingumangaliso kunntu ocingayo; ikula pakati kodaka inganonelelwe mutu; kodwa ukuqaqamba kwayo kutsala iliso lomutu emgama kuyo. Ndite ndisaqwalasele kobubuhle bupambi kwam ndapazanyiswa lilizwi lomfo libiza, 'Ben!

Ben ! nqandani lupahlala leyo ingene.' Ndipakamise amehllo am ndabona umzi omi pezu kwenduli ozakiwo zizi nqugwala ezintatu. Lo wawungumzi wakwa Tshungu into yakwa Radebe, umfo onemfuyo eyaneleyo, umlimi, indoda ipela. Usapo lwake ngabantwana abane, anakwenkwe amabini, nentombazana ezimbini.

Ngalomhla sihlangana nayo lentsapo, kwaku yenye yalomibla izolileyo, xa ilanga liyakutshona, inkomo ne bokwe, negusha zirozile ukuya ebuhlanti nasezi bayeni zazo. Ndite ndisakangele ndabona kusiti tapu, ezantsi komzi intwazana ekangeleke ngokungati ubudala ilishumi elinantatu leminyaka, itwele i-emele yamanzi : igama layo ngu Tandiwe. Yintombazana enkulu yalozizi eyalekela u Walter amazibulo alomzi. Efikile ekaya u Tandiwe uququzele wapotula elungiselela isidlo sangokuhlwa. Unina u Madlamini ebesisikutalikazi esikulu, intokazi ekunoneleleyo ukufundisa abantwana bayo umsebenzi ; itanda nkuwucokisa umzi wayo. Ibongo lake lilelokuba intombi yake u Tandiwe iyaku lotyolwa ngeshumi lenkomo mhla yenda. U Tandiwe wayahlukile ngalonto kubazali bake, yena waye zimisele uku-

funda ade apunclele unyaka wesitatu. U Seliwe intwazana ezamva ko Tandiwe, no Ben obengomucikane babencedisa uyise ukungenisa inkomo negusha ebuhlanti, njengoko ibise yiugumsebenzi wabo ; kuba unyana omkulu ebeselese sinaleni. Begqibile bangene endlwini kwabutwa ngaseziko kuncokolwa indaba zemini edlulayo. Njengesiqelo kute kwaku gqitywa ukutyiwa abantwana batabata incwadi zabo zesikolo benza izifundo. Bate xa bepakati kwazo wavakala u Seliwe esiti:—

‘Andikolwa ukuba ndoze ndizazi ezi sum, andikatali, andisoze ndiye esinaleni, akuncedi nto ukuzikataza ngazo ; ukubhala nokulesa ndiyakwazi ezona zinto zibalulckileyo.’

Ubeyintwazana endwebileyo u Seliwe, etanda ukwenza into ebonwa nguye, ebekunqena ukufunda, pofu enesipiwo sentloko etambileyo, ebesiya ngokunyanzelwa esikolweni.

‘Ukuba uzakungxola Seliwe kungalunga uye kulala, uyapazamisa.’

‘A, suka wena Tandiwe uyawazakushumayela ; umntu akanako nokupefumla pambi kwako.’

‘Hai Seliwe,’ utshilo uyise, ‘sukuba pazamisa abanye, hamba ulale ukuba akufuni kufunda.’

Akapindanga atete u Seliwe kuba u-yise ebe-
ngumntu ozwi lingunteto, ebekwazi ukulaula
umzi wake; kodwa ebengati xa afikayo ekaya
abantwana barwaqele ngokungati kufika isilo,
koko bebe mbungezelela njengomzali.

o o o o o

'Ababantwana abakavuki betu? vuka! vuka
Seliwe sekusemini, uzakubuye uti intsimbi iya-
beta kanti anika waki amanzi.'

'Hai toro mha ndizakuvuka.'

'Hai toroni? vuka uhambe.'

'Ute evuka waye u Tandiwe seleye wawaka
amanzi. Ebuyile bangqushile, balungiselela
ukuya esikolweni.'

'Incwadi zam zipi Tandiwe?'

'Kangela paya pezu kwetyesi,'

'Aziko. Bendizibeke pi?'

'Soloko walahlekana nencwadi zako nje unani?
Xa ubuya esikolweni awuyicingi into yokuba uza
kubuye uye ngomso, usuke uzilahle nokuba
kupina.'

'Azikuveliswa kukundingxolisa; bendizishiye
pezu kwetafile.'

'Akuzitati kaloku apo ubuzishiye kona; upen-

dule ecapuka ngoku u 'Tandiwe ; 'kauleza saku-fika isikolo sesingene.'

'Andiziboni incwadi zam ; audinako ukuhamba ngapandle kwazo.'

Kute bukuqu wonke umntu ukufuna incwadi zika Seliwe. Zide zafuuyanwa ziwe ugapaya kwetyesi. Bafike esikolweni sekulituba singenile.

'Kuteni nifika mva nje?' ibuzile ititshala. Kutete u 'Tandiwe.

'Besingazifumani incwadi zika Seliwe.'

'Ubulinde u Seliwe wena?'

'Ewe titshala.'

'Ndizakunohlwaya nobabini ukuze u Seliwe akwazi ukugcina impahla yake, wena 'Tandiwe umshiye xa engayi fumaniyo.'

Zibe niuzi kodwa imini u Seliwe angazazanga incwadi zake apo zikoua, waza no 'Tandiwe ngo-sizi wamlinda umntakwabo wamkela isohlwayo kunye naye.

'Kwakudla uswazi lodwa namhlanje utitshala enxibe labhatyi nje. Akuti tu etsho ngalabhatyana yake imhlope, enengawe emlonyeni, engauxibanga kolari udiye ndazi ukuba namhla ufudumele ;' utshilo u Seliwe ebona ititshala isiza

esikolweni ngokungxama. Singenile isikolo bahla baqonda nabantwana ukuba namhlanje utitshala akayikuteta kabini engafiki esiqwini. Ucele ukuzola, kwati cwaka, ngapandle kwentwana eyalibala kusebezela ummelwane wayo. Usuke esihlalweni sake u titshala wayibamba lentwana ngentamo wayintlala ngentloko eludongeni. Endaweni yokuzisa ukuzola lento, ibange intsini. Ute u titshala :— 'Umutana obuyewateta nokuba yinkwenkwe uyakusinda lendlu yedwa.' Intloni zokusinda kwenkwenkwe kwadala ukuzola okufunekayo; bebesazi ukuba eyite-tile nje lento u titshala uyakuyenza.

Yayi ngolwesi Hlanu evekini, imini yemviwo; ziqutywe kwada kwafika ixesha lokupuma kwesokuqala isikolo. Sipumile ivakele isiti enye intwazana. 'Wasifumana ke u Mpukwana ngemibuzo. Lo Mpukwana ibiligama letitshala ebibizwa ngalo ngabantwana.

'Belunjani kuwe uviwo Tandiwe?' ibuzile lentwazana.

'Hai belunzima.'

'Fanusitsho wena ngahle ube uzakubapezulu; mna andikotuka nokuba ndibambe uusi!a.'

Ebengemntana ongqondo ikaulezayo u Tandiwe kodwa, ibinzulu, ekwazi ukuyicinga imibuzo; ngapandle koko ebewenza ngenyameko unsebenzi wake. Inviwo zibonise inqubo engentle njengemihla.

'Kuteni esisikolo senu sipuma kade nje? Hlanga selisiya kutshona kodwa kuschlotyeni.

'Kaloku mha,' upendule u Tandiwe, 'besiviwa, sabuya sasinda, kungolwesi Hlanu namhlanje.'

'Bendiba niyakuvasa namhlanje impahla yenu ize ngomso nivuke niyekuteza; audazi ke xa isikolo sipume ebusuku nje.'

Sekuzakuya u Tandiwe yedwa emanzini ngoku; nanku u Ben selesiza nempahla; hamba Seliwe uye kuncedisa u Ben no Yihlo.' Itsho intokazi yaqukeza nayo apa endlwini. Elikaya ibi lelinye lalomakaya azama ukuhlala ubomi obuhle, apo igama lika Tixo belihlonelwe linikelwa imbeko yalo; ite ke ngoko intlalo yabo yaba yeyo konwaba.

ISAHLUKO II.

UMHLA WE SABATA.

USUKU ngalunye lufika nezalo izinto emzini emuntwini ngamnye, ziyadlula intsuku, iveki, inyanga, nobazo ubumnandi nezinye izinto ezingavisi konwaba. Sezidlule iveki ezininzi ngoku lomzi wakwa Tshungu siwufumanisa useko.

Uvuke kwakusasa u Mr. Tshungu, wabopa amahashe, wemka esiya kuhlangabeza u Walter unyana wake obesiza eziholideyini. Bonke abanye bate xishini emisebenzini ukulungiselela ingomso, imini ye Sabata. Ubusuku bufike nemvula enkulu, imvula yehlobo; ine yalicima itemba lenkonzo zangomso, kuba kwelilizwe azingeni inkonzo xa imvula isina kakulu, ngenxa yokuba imizi imgama nendlu yecawa; yona ifana nendlu eyakiwe entlango apo kungeko mizi, namiti imelene nayo 'isikova sobugxwayiba.' Iminiye Sabata ifikile; ilanga liwane ukuvela pakati kwamafu. Ivakele intsimbi kwangexesha.

'Yenzani msinya bantwana intsimbi seyibeta ; andisayikuba nako ukuhamba mna kumanzi kakulu.'

'Ewe mha sesiza kugqiba' wapendula u Tandiwe.

'Masikauleze toro Tandiwe, ndifuna ukubona u Nanziwe xa angenayo nabayeni bake, ebete baya-kubako kulecawa.'

'Ha! Seliwe untanani, uyela ukuya kubona ezonto ecaweni?'

'Hai mha andiyeli ezonto, kodwa andina-kunceda ukunga kangeli izimanga ezenziwa ngabantu.'

'Uteta uina Seliwe?'

'Kanene wawungeko ngalacawa u Annie waye ngenisa abake abayeni waposwa, ke mha. Wayenxibe ilokwe ebomvu, nesifuba esiluhlaza, waza wabopa iribini elubhelu esinqeni, iqiya wayitwala uhlobo ; Yo! andilibali, wati nokufika wafika inkonzo seyipakati. Cinga ke mha umntu ukungena kuse kuhleliwe, uabanina wayengenakuba angayiqondi lonto.'

'Hambani bantwana bam ; uzuyeke ukuqalaz oko Seliwe ecaweni ube ukangela izinto ezingen-

anisebenzi, azikukungenisela nto ezozinto. Ha!
 ukuti uhlelinje etyalikeni ube walusene nabantu
 ukangela ukuba unautsi unxibe uhlobo olutile,
 hai, hai sukuyenza lonto mntanam.'

Wahamba ke u Seliwe kunye no Tandiwe, uyise
 no Walter babe seba ndulele, u Ben esele esalusa
 inkomo, kuba ebeti aye ngenye icawa angayi
 ngenye. Ite noko imini ibingentle babauinzi
 abantu; inkonzo yaba yemnandi nezukileyo.
 Umshumayeli uzitsalele ingqondo zabantu
 kumazwi ati:—'Funani u Yehova xa angafu-
 nyanwayo; bizani kuye xa akufupi.'

Utete ngobuciko obubodwa, nempembelelo yo
 moya engaqelekileyo; ucaze imfuneko yokuyi-
 funa i Nkosi u Msindisi ngokungati ilahlekile,
 waqokela ngelokuti kuko ixesha angasayi kufu-
 maniseka, angasayi kuba kufutshane, angasayi
 kuva naxa abizwayo. Lamazwi angene nzulu
 entliziyweni ka Tandiwe, upume kule nkonzo
 ezimisele ukuyifuna i Nkosi ibe ngu Msmdisi
 wake. U Seliwe naye upume eyingxwelera
 nakuba ingqondo yake ibipazanyiswe kukungena
 kwaba yeni baka Nanziwe, kwabako amazwi
 ayicanayo intliziyo yake. Kute xa kupuuywayo

etyalikeni u Tandiwe weva etiwa nqaku ngengalo. Ujikile wakangela, wabona u Lizzie omnye wamantombazana abehamba nawo; ubulisile, hai wabulisa nomnye.

'Hamba siye esidlweni sabayeni baka Nanziwe.'

'Hai wetu Lizzie andiyi namhlanje.'

'Ngokuba kuteni? nawe mlila wazuza isoka woze utande ukuba abanye beze esidlweni sako.'

'Intliziyo yam ayiko emasokeni ngoku Lizzie; okanye ndisazimisele ukuya esinaleni, andi-kacingi ngokufilishwa.'

'Mawo, ndoke ndibone bonke benda naloma-bongo esinala.'

Kaloku lisiko kwa Gealeka ukuba imtonbi ize ecaweni nabayeni bayo, ngecawe etile emisiweyo, iti yakupuma icawa kwenziwe umdliva wesidlo kulontombi. Kwesisidlo kulindeleke ukuba ezinye intombi zize, nabafana ngokunjalo. Bate bakwahlukana u Tandiwe we ngqo ukusinga ekaya; wahamba nabanye u Lizzie ukuya kwesosidlo. Kuzele ulutsha kulomzi, into ongapantsa ukuqiniseka ukuba sekulityelwe ukuba le yimini ye Sabata. Kwabo babeko sibalula u Seliwe umntakwabo Tandiwe. U Seliwe wayeyi

ntwazana etanda ukuhamba neqela elidadlana kunaye kungoko simfumanisa ekule ngxushung-xushu. Enyanisweni eyona nto ebeze kuyenza, ebezoku dungudelisa intshumayelo. Ufike ekaya ilanga selitshonile ute akubuzwa ngunina isizatu sokuba angabuyi no Tandiwe wati:—“Audina kupika nabantu abanomvandedwa, bendisaye kuzonwabisa, bendiye kulo Nanziwe.’

‘Ungabo hamba wedwa Seliwe; xa u Tandiwe engayi endaweni goduka nawe. Andiyazi nalento ebangela ukuba abayeni benzelwe izidlo ngecawa; oko tina sasizintombi ibinga vunyelwa lento iqutywayo ngoku. Zezi ziinto ezibangela ukuba ilizwi lika Tixo lihambe nzima kangaka pakati kolutsha; uti ehlelinje umntu abecinga ukuti, kwakupuma icawa ndiyakuya ebayeni baka nantsi; kubonakala ukuba, kuyelwa abayeni eca- weni, imini le ye Nkosi ayazelwento. Anditandi ukuba abam abantwana bahambe kwezi mbuto.’

Imihla ngemihla u Tandiwe uzinikele ngoku nyameka okukulu endleleni ayinyulileyo wada wazuza ukupumla kuyo. Umane ukulesa u ‘Gcinashe’ no ‘Hambo lomhambi.’ Isimilo sika Gcinashe sampeubelela kwindlela ezilungileyo.

Ngoku lesa ngamadabi kam Kristu no Apoliyon—
uloyiso lukam Kristu—ubunzima ahamba pakati
kwabo kumnika amandla okulwa awake amadabi.

ISAHLUKO III.
IMINI EZIMNYAMA.

PANTSI kwelanga akuko ndawo ingake igutyu-
ngelwe lilifu elimnyama. Ngamhla wumbi sifu-
manisa isibakabaka sitiwe lwale ngamafu amny-
ama, bati abo bangapantsi kwawo bahambe ezint-
sunguzini. Sifumana kunjalo kwizindlu ngezi-
ndlu, kwintliziyo ngentliziyo imihla ngemihla.
Kuko amaxesha umntu angenako ukonwaba apa
emhlabeni nokuba selekunqwenela ; xa ilifu elim-
nyamalipezu komzi wendoda ukonwaba akunaku-
bako kuyo. Amatunzi obumnyama, amafu angqi-
ngqwa oti wakuwabona kube nje ngokungati
ilanga alisayi kuze livele, ubujavujavu bezinto
zelizwe buyaziwa. Ngubaniina ongazange abe
pantsi kwalo ntlalo ?

Siwufumanisa namhlanje upantsi kwelolifu lom-
zi wakwa Tshungu, ilifu elimnyama elinganiki
kuzola kwentliziyo, lipezu kwawo. Umlozi obu-
fudula uvakala mats'hona xa kungeniswa impahla
awusavakali. Ku zolile, ukuzola okusitukutezi ;

kubi ububi obunxungupalisa umxelo ; u Ben ulele pantsi yicesina, iyamfudusa kweli. Unina uhleli kufupi nomandla'lo ; uyise uyazula pandle ulinga ukututuzela intliziyo yake. Amalinga okusindisa ubomi bomntwana uwazamile onke, kumhlope kuye ngoku ukuba lonyana wake ; oyena ebemtanda noko engomncinci, uza kuhle ahlukane naye. Upate kukangela pezulu ngoku ngati angazuza intutuzelo kwinkwenkwezi, wapata kuqwalasela emhlabeni akwanceda nto.

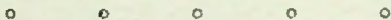
'Mama' uvakele etslotoza u Ben, 'Mama biza utata no sisi ndizokubulisa ndizakuhamba ngoku.'

Ute akuweva lamazwi unina yabuhlungu intliziyo yake, usukile wazilazila ngokungati ngokwenjenjalo akasayi kubashiya.

'Mha kauleza ixesha selisondele.'

Ujike wamkangela, wabona okwenene ukuba kamsinya uzakunduluka u Ben ; inkaugeleko yobuso bake yayise iyeyomntu oselebona izinto zelizwe elizayo. Uye waba biza kwa oko. Bate bakungena kulondlwana abelele kuyo u Ben, wabaxelela ukuba yena uyakwelozwe bebehhlala befundiswa ngalo ngunina. Ubashiye ngokuzolileyo.

Hai elilizwe, ilizwe lokwahlukana. Ngubanina ongazange abuve ubuhlungu bentliziyo akwahlukana nalowo amtandayo; amshiye kwelilizwe elilolo, esebugxwayibeni; noko sinalo itemba lokubuye sidibane ukwahlukana komzuzwana kuvisa ubuhlungu nakuyipina intliziyo.

‘Kwenziwanina kulanzi?’ ivakele isitsho enye intokazi kwenye zidlula ngendlela kufupi nonzi wakwa Tshungu, ‘ukuba baninzi kwabantu; kukoni betu? inga ngumtshato? Pofu ngati azinanzi imbiza ngolohlobo.

‘Hai, mna mntu welilizwe ndiyabona ukuba asinguwomtshato, ngumngcwabo, kaloku kweli siyaxela sipeke ngomhla womngcwabo, sitye sihlute.’

‘Wenzanina wetu! kwenzelwani? Ababantu babhujelweyo babuye benze isidlo?’

‘A! Mntakabawo awungezi fezi ezizinto. Lento seyisuke yalisiko, kwaku fudula kusenzelwa abembi ikomityana zekofu; ngoku wonke umntu oza emngcwabeni ulindele ukutya. Into embi kukuba kubonakala ngokungati eyona nto

ipambili kukutya uvelwano aluko lwapela kudala; uyakuti umuntu ebelila pezu kwedlaka uvekwa yena selehlekelala pezulu epete ilungu lenyama. Lisiko elibi eli bangene kulo abantu bakuti.'

'Kutiwa kwezelwani wetu?'

'Abati bayapeleka, kaloku kuyatshatwa konwatyawe ezulwini, nabo ke mabonwabe.'

Bahamba ababantu besenjenjalo ukuteta bada baya kufika apo bebesinga kona. Yadlula lemini njengezinye yalityalwa luninzi; kodwa ku Seliwe ayifananga nezinye imini; kuye ibe yenye yemini ezingasayi kulibaleka lula, kwacaca kuye ukuba akasayi kuze apiinde ambone umuntakwabo ngapandle kokuba asabele ubizo, ayifune i Nkosi ibe ngu Msindisi wake. Aka banga sadenda ulahle yonke into ebikade idungudelisa intliziyo yake wazinikela e Nkosini ngoknpeleleyo.

Isabata nge sabata uye etyalikeni ezimisele ukwamkela into empefumlwani wake; ate nama-culo auje ngo:—

'Hai inyweba abanayo,
Abangewele bapezulu,
Abemiyo pambi kwayo
Iterone yekonkulu!'

Amenze ukuba abenomnqweno wokuba naye aze afunyaniswe ekwesosihlwele sabangcwele.

Hai into innandi ukuzuza ukupumla pantsi komnqamlezo; kusuke kube ngati umntu uyakupapa ukuya ezulwini, kanti usamelwe kukulwa amadabi, nezilingo, nenkatazo.

ISAHLUKO IV.

U TANDIWE E SINALENI.

KUKO abantu abati ebuntwaneni benze amabongo okuba xa befikelele kuminyaka etile ebudaleni baya kwenza izinto ezitile nezitile. Baninzi abantu abaqutywa zintliziyo ezinamabongo abanezinto namhlanje. Kulungile ngoko ukwenza ibongo, ngamana ibongo lomntu lingalelihle lifezeke ; kodwa ke makangati umntu akuhlangana nezikubekiso aliyeke life; malibe yinto enkulu ibongo lake kuye oyiswe yinto elingile, nama-gora ayoyiswa afe, kodwa afele edabini. U Tandiwe ngomnye wabo bantu batanda ukwenza amabongo; elake lalile lokufunda. Asiyontwana leyo, kuba, intwazana zalomlambo akulele kuwo u Tandiwe bezingakatali kukufunda. U Tandiwe yena wabaxalisa abazali bake bada bantu-mela esinaleni nakuba bebe ngakunonelele nganto ukufundisa intombazana.

Ide yafika imini yokumka kwake ekaya; ibe

yimini emnandi kuye nakuba kube kubana ukwahlukana nabantu bakowabo. Upeleklewe ngu Walter ukuya kukwela kuloliwe e Geuwa, u Walter waya esikolweni sake kuba ebesele fundisa ku mandla wase Tsomo.

Iziwenguwengu zoku bungezelelana kwama sinala amadala akuhlangana e Blaney zimenze walibala u Tandiwe apo akona; ibe yinto ebukekayo kuye ukubona betandana kangaka. Apa e Blaney ngalemuni kwaku hlangene amasinala aya e Dikeni nase Nxukwebe. Ute esemi ngokungati usidenge weva ecukunyiswa egxeni, ute akukangela wabona intwazana emfutshane encipileyo, ite kuye:—‘Kuteni ufane wema nje? uyapi?’

‘Ndiya e————’

‘Uhanba nabani? lipi ikaya? Uyilande lelisene lemibuzo wati engekawupenduli owokuqala wabona ngomntu seyete kwitshi eyekuteta nenye intombazana. U Tandiwe upaule ukuba lentwazana, indwebile, noko ngati inobubele. Uve seyimbiza isiti:—‘Yiza ngapa nyukawara. Yini ukufane unnc ngati ulahlekile? Ungubani igama lako? Andikange ndikubuze.’

'Ndingu Tandiwe Tshungu.'

Yiza ngapa ke mna ndingu Jane Sidlali. Hamba siye ku Mary Lovane, liqabane lam; akauntu undwebileyo noteta futi njengau. Ngulowa, ume paya kulamantombazana, inde umhlope.'

Bahambe kunye bada bayakufika esipelweni sohambo lwabo. Amatiletile okulungisa impahla nezinye izinto ahle apela kwangenwa kwimisebenzi yemihla ngemihla. Ubuhlobo pakati kuka Tandiwe no Jane no Mary baya bukula ngokukula, b bekolisa ukuhamba bobatatu.

'Sinentlanganiso eyayilwa kulonyaka upeli-leyo, ngu Miss Benson, watsho u Jane ku Tandiwe kusasa ngenye icawa, siyibiza ngokuti yi 'White Cross League,' izakubako namhlanje.'

'Yeyantoni? nditeta ukuba kwenziwa nina kuyo?

Kuzanywa ukufundiswa amantombazana indlela yokuzipata. Apa kaloku singumxube, abanye betu abazange bafumane luqeqesho lululo emakaya; abanye baziyekelela ngabom; nge W.C.L. sizama ukunceda lonto kodwa ke akunyanzelwa mntu, bonke bangena ngokuqutywa

zizazela zabo. Ngezinye imini u Miss Benson uye asilesele kulawadi ka Mary Wood-Allen' eti 'What a young girl ought to know,' nakwezinye ezalomnombo. Noko ayikomeleli icasiwe kakulu ngamantombazana. 'Bangayicasa bonke,' utshilo u Mary, 'hai u Lily Qoba. Mhla yamiswa, u Miss Benson wabiza onke amantombazana wacaza injongo yalentlanganiso, akugqiba wati; 'Bonke abatanda ukuba ngamalungu mabapakanise izandla. Andikolwa ukuba baba lishumi abazipakamisayo. Wabayeka bapuma abangafuniyo ukuzimanya. Yalurozo ukupuma beko kelwe ngu Lily Qoba no Lily Ludiza; zati, intokazi xa zipumayo, asikazimiseli ukuba Goody-goody. Kuti xa iyintlanganiso evulelwe bonke abatanda ukuza, kwaba bangengawo malungu, kuzale ababhotoli; basifumane kona; kuba muandiukoko, ngezinye icawa kuye kwenziwe isiyalo bati abatandayo babuze imibuzo.'

'Ndingatanda ukuba lilungu; ekaya sibanento ebunjalo koko ayinagama, ibizwa ngokuba ngumtandazo womanyano lwentombi.'

Kwaba luvuyo ku Mary no Jane ukuzi fumana iziuvvo zika Tandiwe zihamba nezabo, Okunene

u Tandiwe waba lilungu le W.C.I. ube lelinye lamalungu anempembelelo enkulu wada wanikwa igama ngababhotolikazi naba tshutshisikazi, lokuba yi ' Bishop,' u Jane no Mary ngama ' Dikoni ' ake.

Kute xa kulungiselelwa inkonzo kusasa ngenye icawa wavakala u Lily Qoba esiti :— ' Namhlanje ngenxa yobumanzi ndingaxola eyetu inkonzo ingena apa e dining hall, neka " Bishop " intshumayelo ndingayi nyamezela.' Ute akutsho yahleka inxalenye yamantombazana ; ite lonto yamenza waqubela pambili, ute :— ' Nendawo angashumayela ngayo ndiyayazi. Uyayazi wena Gama ? utsho ebekisa ku Lily Ludiza iqabane lake, bebezana ngolohlobo ngoku fana kwama gama.

' Hai Gama andiyazi, itini ? '

Uzukangele kwincwadi yompostile u Yakobi— isahluko sokuqala— ivesi yokugqibela — amazwi okugqibela kulovesi, andikuxelela ukuba antinina ; mane qa Gama, kodwa u " Bishop " angateta litshone ilanga ngalomazwi.'

' Kwe gquzu ukuhlelwa ngamantombazana.'

' Oh Lily, this is Sunday morning, don't make so much noise ! ' Kuviwe ngo Miss Benson sele-

sitsho emnyango; kwalenje akumka wati u Lily:—
 'O, ndafa ngu Sebeko; soloko acwecwa nje yena
 yintoni ngati yikati? mhu yi Pope kanene.'

Kwamana ukupoxwa njalo ugamalungu e
 W.C.L., wona awayeka ukwenza umsebenzi wawo.
 Kwenye yentlanganiso ze W.C.L. kwagqitywa
 kwelokuba kwenziwe i konsati, ugamalungu,
 ukuhlangabeza indleko zencwadi ebezileswa lelo-
 qela. Ifikile lomoni baba baninzi ababoueli.

'Ayavuma ama W.C.L. akucingi njalo? koko
 amaculo abo abizela kule W.C.L. yabo.'

'Ewe Gama ayavuma; iyavuma i "Bishop"
 Andazi ukuba yena yedwa wayetenina ukuze
 abenezipiwo ezingaka; nomntu augaqabuka sele-
 guqukile epulapula ukuvuma kwake.'

'Ungaguqulwa kukuvuma oku Gama?'

'Okuka Bishop,' kungaguqula nawupina umhe-
 deni; kodwa waka wamva evuma u "Where is
 my boy to-night?" usuke atsho libe litsha.'

'Hamba singene sekubanda ngoku udiziva ndi-
 godola sendiya kustadisha ngokuhlwa.'

Baqokelele incwadi zabo bangena endlwini.
 Kute kanti okukugodola kudelekileyo kuza kum-

lalisa pantsi u Lily; ugule kakulu, kwanzima kuye; amaqabane ake abetela kude.

'Jane! ndike ndaya kumbona u Lily, uyafa kanye; usizi kukuba akanamntu wokumnceda; nevasi yake ihleli ayinamvasi.'

'Kanene wena Tandiwe ungababantu banenceba ngahle sewudliwa yiyo ufuna ukumvasela?'

'Ewe ndicinga ukumnceda; kulusizi noko ukuti xa umntu afayo angakatalelwa. Utini wena Mary?'

'Ukuba uyakupika nezintsizi zingaka zalouhlaba uyakufa; uboke uhambe nje ube ngati akuziboni. Usoloko wanceda lamantombazana ude uzuzeni.'

'Hai ke bendinga cingi nganzuzo, andilindele kufumana nto.'

'Ababanga nakunjika u Tandiwe kumncamango wake. Uye wazivasa impahla zika Lily wakangela nezinto ngezinto azifunayo. Ute qo wamana ukumnceda. Kude kwafuneka ebhialele abazali baka Lily, noko ebengabazi, ngokubona ukufa kumbandezela u Lily; ubacebise ukuba batumele imali yokunsa egqireni. Benze nje ugesicelo sika Tandiwe bambulela ngokubazisa.

Kute ngenye imini u Tandiwe esahleli no Lily apo ebegulela kona kwangena u Jane epete ileta. 'Nantsi ileta yako Tandiwe ngati ivela ekaya.'

'Enkosi! sisandla sika Seliwe umsakwetu,' utsho wayivula walesa:—

'Dear Tandiwe:—Sikulindele ngenihlali ukufika kwako. Ndiyakolwa ukuba utata ukuxelele kwileta yake yokugqibela ukuba umtshato ka buti umiselwe ukuze uqutywe ngeholidi le. Selegqibile ukulobola; nam ndiza ku kapa. Enye into u Mama uvumile ukuba nam ndize apo esinaleni ngo July zakuvulwa izikolo; ndite piti nam ngoku kukuza. Ndibulisele kubahlobo bako mna:— "Seliwe Tshungu."'

'Jane! ndiyavuya umsakwetu uyakuba lapa ngo July.'

'Siyakuvuya souke ukumazi;' utshilo u Jane, kukona uyakuke uyeke ukuba nenceba ngabantu abanjengo Lily lo ugcine umnta kwenu.

Ubuye wapakama u Lily emandlalweni wahamba hamba pakati kwabapilileyo.

Imini yokualwa kwezikolo isikile, kuya piti-zela ukulungisa inupahla; amaqabane ayahlukana. Akwe le kunye onke amasinala kuloliwe; ahlu-

kana ngokutabata indlela ngendlela. Ibenye indlela ka Tandiwe no Lily bahlukana kwa Nda-bakazi. U Lily ufike ehlangatyezwe ngubuti wake ngamahashe. Wehlile kuloliwe wayinikezelwa ngu Tandiwe impahla yake.

'Kuko intombazana obuhamba nayo namhlanje?'

'Ewe, yilantombazana yayindongo, ngu Tandiwe Tshungu. Ngu buti lo Tandiwe.'

U Tandiwe wolule isandla, wati u Alfred esamkela:—'Ndiyavuya ukuqubisana nawe nkosazana, uncedo olwenzele u Lily alukufumane luli-baleke emzini wakowetu; nantsi isheleni zuzite-ngele iqiya.'

Uhle wabuye wahamba uloliwe; u Tandiwe wafika e Gcuwa ehlangatyezwe ngu mnakwabo.

ISAHLUKO V.
ABEVANGA BUBI.

'UYAVUYA wena Lily usahamba esinaleni, zimini ezimnandi ezi noko ungaba akuziqondi. Hlelinje lo Tandiwe niti yi "Bishop" usemncinci kangaka?'

'Kanti apo ashumayele kono ungamangaliswa. Siquba njani isikolo sako?'

'Siyaquba ngalo ndlela, inani labantwana liyanda kodwa ndibazuza ngokulwa amadabi; ndohle ndicele unncedisikazi.'

'Ndiya kucela londawo ndakupuma esikolweni.'

'Iyakukuposa, ndingatanda ndinaye emva kwe kwata ezimbini kuba umhloli selekufupi.'

Bamana ukuteta njalo bada bayakufika ekaya. Umzi wakowabo ubungomuye wemizi eyazekayo kwa Nomaheya. Uyise noko ebengesiso isityebi wanonelela ukuba fundisa abantwana bake.

Zivuliwe izikolo, ubuyele emsebenzini wake u Alfred ezimisele ukuwaka ngoku ngapezulu.

'Noko letitshala andikolwa mna yiyo,' itshilo enye intokazi kwenye bedlula kufupi nesikolo.

'Itenina ngoku? andibi siquba kakuhle isikolo?'

'Anditeti lonto mna.'

'Uteta yipi? kantsho ndive.'

'Nditeta le yokuba ndingenako ukumtuma u Ida aye kundikelela amanzi kusasa pambi kokuba isikolo singene, usuke abhebhete umntana ati uyakufika sesingene isikolo.'

'Okukokwam audikalazinto; yona into yokuzuzisa ititshala enokukolisa unzi wonke inqabile.'

Inteto ezipanabanayo zabantu ngabantu azinjikanga u Alfred kwindlela ebesipete ngayo isikolo; ukuza kakubi kwabantwana esikolweni bebanjwe zizizatu ezingabonakaliyo, ukufika nva kwabo, nezinye izinto eziduba inqubo entle yesikolo wazilwa wada wazoyisa. Sivalwe isikolo sebeliqela abangam-kalazeliyo.

Ukufika ekaya, ngoku-kodwa kwindoda ebikade ibetwa zimbumbulu zamazwi kupunza umxelo, nonzimba uba nokonwaba. Kube njalo ku Alfred akufika kowabo, ube nokonwaba ugenxa yovelwano aluzuzileyo ebekade elunxanele. Kute ngabusuku butile behleli no yise wati uyise

kuye:—'Ndicinga ukuba ngowuzeka ngoku nyana wam; uyazi nawe ezizinto zitata ixesha.'

'Andazi ke bawo, bendingeka cingi ngalonto ndaye ndingc kayiboni neutombi endingayitat-ayo.'

'Besesiyitatile lendawo no nyoko savumelana ukuba utate lantwazana yakwa Tisani, u Lizzie yintwazana ekuteleyo.'

Umzi wakwa Tisani ubumelene nalo waka Qoba; babe hlalisene kakuhle njengabamelwane. Ngobo busuku u Alfred akalalanga butongo buhlayo; into yokutshata uuuntu ebengamkatalele ibenzima kuye; kodwa ngenxa yokululamela u yise uvuke kusasa ezimisele ukwenza njengomnqweno ka yise. Ukwenza ibali elide lifutshane, wavunywa u Alfred kwa Tisani kwatiwa makarole isibhozo senkomo. Isihlanu sazo usirole kamsinya emva koko. Ayihlalanga kakuhle ku Lily into yokuba u Lizzie ka Tisani afilishwe ngubuti wake; amandla okuyicita lonto akabanga nawo. 'Andazi ukuba kutenina intliziyo yam ayihambi nalento, andilungisi ukungam-tandi u Lizzie unobubele.' Akaxelelanga mntu noko.

Ubuyele emsebenzini wake u Alfred namhlanje intliziyo ingelula. Ukutshata nomntu ngenxa yabanye abantu asinto ilula ukutwalwa. Uhambe ngokwendoda waquba umsebenzi wake. Efikile umhloli imviwo zibonakalise inqubo entle laye nenani labantwana landile; ngesosizatu waba nokuvuma ukuba kubeko uncedisikazi. Ucace nakubazali umsebenzi wake bati nabeberora zapelela emoyeni iziroro zabo. Uzive onwabile u Alfred akubona isikolo sake siqube kakuhle, nakuba unxelo wake ungabanga nakupumla ngenxa yezinto ezilunge nesiqu sake.

Ufika namhlanje endlwini yake kuko ileta yake ebhalwe ngu yise; wotukile akubona ibhalwe ngu yise ngokwake. 'Ubawo asimntu ubhala futi, ebesandu kundibhalela, makube kuko into ebalulekileyo.' Uyitatile wayivula ngoloyiko olukulu walesa:—

'Nyana wam:—Ndinosizi ukuti inkomo zako zibuyisiwe, lantwazana ibaleke nomnye umfana baya bazitshatisa e Dayimani. Ndingavuya ungazikatazi ngalonto.

Owako Uyihlo,

R. Qoba.

Ute akugqiba ukuyilesa weva ngokungati
kususwe umtwalo onzima emagxeni, intliziyo
yake yalula, akabi nakunceda ukuteta ngoku-
pumelelisa—Ndikululekile! Ndikululekile!

ISAHUKO VI.
IZINTO NGEZINTO E SINALENI.

'KUFUNEKA nindulukile kuleveki izayo andibi Tandiwe?'

'Ewe tata, kufuneka sisesikolweni ngolwesine; ixesha lihambe ndingaliqondanga ngenxa yokulungiselela umtshato ka Walter.'

'Kufuneka nilungise ke zesisuke apa ngomvulo.'

Lixapetshu nanhla ukuqoshela impahla; no Seliwe ube sisikutali, ude wenza nemisebenzi ebebheshwa kuyo; imihlali yokuya esinaleni imenze kwalula ukusuka suka. Uvuke kwa-kusasa ngosuku lokunduluka we nza ikofu. Esisenzo sokuvuka kuka Seliwe simmangalisile unina ute; 'kanti ungasikupa ngokuvuka kusasa Seliwe?'

'Ndifuna ukuze nindikumbule.'

'Mawo! ucinga ngokuti ununtu okutala xa amkayo unokukumbuleka.'

'Uyakundikumbula ke kona mha; sekunga

singade sihambe sendinxamile, noko kubi kuba uzakuba wedwa apa ekaya.'

'Ubofunda Seliwe; ungamkatazi u Tandiwe, nigcinane bantwana bam.'

Lifikile ixesha lokunduluka bapelekwe ngu yise waba beka e Gcuwa. Kwabesesuka badibene namanye amasinalakazi, amanye amana ukungenela kwezinye izitishi. Bate xa betshintshayo e Amabele beva izwi libiza Tandiwe! Tandiwe! ute akukangela wati: 'Tyini ngu Jane!' Babulisana ngovuyo olukulu.

'Kuteni ulapa nje? Uvelapi?'

'Ndivela kwa Komani, bendipeleke udade bo bawo ukatazwa kungapili. Ndiyavuya ukudibana nawe. Ngubani lo uhamba naye?'

'Ngumsakwetu igama ngu Seliwe.'

'O, ngulowa wawusixelela ngaye?'

'Ewe. U Mary uke wakubhalela?'

'Hai andikolwa ukuba uyazi apo ndikona soloko sahlukana ukuvalwa kwezikolo ndingumntu oyakumbhalela ndakufika ekaya; kodwa andizange ndibe nako; ndahlala intsuku ezimbalwa ndenyuka ndaya kwa Komani. Yanjani iholide?'

'Ibe mnanzi kok——.'

Kowu Tandiwe! yini wetu ungasahlali nje? Fana ndisitsho yayiya kufika loleta sendimkile ekaya. Ehe! ndayifumana inkatazo ndaqubisana namasinala ase—, ati kum; 'Kanene nina ninqela ekutiwa yi White Cross?' hai ndavuma, bafuua ukwazi amagama e 'Bishop' nama Dikoni; ndaqonda ukuba bayakuba bandibope umnwe ize ndixele. Kwakuko no buti ka Mary kweloqela, ngati ulungile, kodwa ngombi umbotoli.' Bamaue ukuteta njalo bada bakufika esipelweui sohambo apo badibene no Mary nento eninzi yamasinalakazi nama sinala.

Ibete kwakusasa intsimbi yokuvuka. 'Seyiyintsimbi, iyakundoyisa mna ledyokwe,' utsho wabuya walalau-Seliwe; Kute kuba imeteto ibingekaqini akanakwa kodwa waziswa ngu Miss Benson ukuba abovuka yakubeta intsimbi. Zibe ninzi imini amana ukulala angayi estadi ngokukodwa ngemini ezibandayo. Ebesiti xa u Miss Benson ezoku kangela amantombazana akotamayo azimele pantsi kwe bedi abe uyasinda njalo.

'Iyaku bambi into yokutunela ingxelo embi ekaya kufuneka ustadishe Seliwe.'

'Andizikatalele ezomviwo,' utshilo ukupendula.

Ute akuba yedwa waqonda ukuba u Tandiwe unyanisile, kufuneka estadishile. Iveki yonke epelileyo akakange ayivule incwadi ngapandle kwasesi kolweni paya pambi kwetitshala. Ucinge iqinga angati ngalo abe noku stadisha izifuundo czingasemva enga pazanyiswa umtu; ude walizuza. 'Ukususela ngomso ndiyakuzenza ofayo,' utshilo ngentliziyo. Kusile ngolwesibini akavukanga u Seliwe ukale 'ngentloko.' Uye wazibika kumpatikazi ote waunika imvume yokulala ade azive enokupakama. Ate akumka onke aman-tombazana warola incwadi zake abezifihlile ngapantsi komatrasi. Ustadishe ngenyameko enkulu; ebesiti akuba izingqi zika Miss Benson azitinkata ngapantsi komatrasi incwadi azenze umtu okwesika badakazi. Uqube lonto u Seliwe int-suku ezimbini wati akuqonda ukuba kukonto aya-ziyo wavuka njengopila ebesifa. Banangaliswa bonke zakudlula imviwo ukulifumana igama lake lipezulu eluhlwini. Akayitetanga mntwini lento kupela wayixelesa u Tandiwe sekukudala besekaya.

Zidlule inyanga izinto zihamba kakuhle, kodwa,

kute ngaveki itile amasinalakazi akalazela uku-
ngalungi kokutya kwawo. Ngosuku lwesine, xa
bengena edinaleni, ute u Mary ku Jane: 'Okunje
ukutya andizange ndikubone.'

'Kunani?'

'Kangela kubol——.'

Kute engagqibanga ukuteta yavakala enye
intwazana isiti, ngezwi elipakamileyo: 'Otyileyo
nanhlanje yihagu.' Beugenile bonke kwabako
intushululu enkulu pakati kwayo yonke i dining
hall. Ungenile u Miss Benson, wacela intsikelelo,
wabuya wapuma ukuya kweyake idinala.

'Ufane waxamla umoya wake ngokucela int-
sikelelo akuko mtu uzakutya; andikolwa ukuba
ne 'Bishop;' iyakukutya noko imbeke kangaka u
Miss Benson; ' itshilo enye intwazana.

'Hai ke noko Lizzie, "upendule u Lily Qoba,"
yiyeke i "Bishop" ayiko apa kaninyeke unun-
taka Tshungu apunle.' U Lily lo ebemhlonene u
Tandiwe nakuba ehesabhotola; impembelelo ka
Tandiwe kuye ngexesha wayegula ngalo yadala
umoya wokumbeka.

Kwakuhlaliwa pantsi kuengenwe engxoxweni.

Ute omnye. 'Sekulituba sipiwa ukutya okunga lunganga, ngesivana sonke sikuyeke.'

'Unyanisile Gama,' ntshilo u Lily, 'nenja ayingeze yakutya oku.'

Kwavunyelwana. Ungene kwesisituba u Tandiwe evela kulungiselela abafayo ukutya kwabo.

'Kuteni Mary nisuke na Ngondimangele nje?'

'Sixakene nako untaka bawo, kukangele nave.'

Ekukangele u Tandiwe naye kumoyisile. Evile u Mpatikazi ngompeki, ukuba idinala ayityiwanga, umyalele ukuze angapeki kumbi baya kunikwa kwa oko ngokuhlwa. Okunene banikwa kwakona.

'Ndikuxolele nokugoduka,' utshilo obepambili kulenkatazo, 'kunokutya unungqusho obolileyo : ' batsho nabanye. Kube nzima ukugcina aman-toubazana ngokuzolileyo estadi ngobo busuku ; akunceda nganto ukuwa tetisa ; akala ngokuti : 'Silambile asinako ukustadisha.' Site saku-puna istadi wangena u Miss Benson ukuza kuquba untandazo wangokuhlwa. Ulicule yedwa iculo clo ebelixelile ; kute akufika kulamazwi ati, 'Hear us, Lord, for those who suffer. Ease their

pain, and give them sleep' wati u Lily Qoba, ngosebezo olupakamileyo; 'Ewe bawo, mve, utotise okukulamba kwetu, silale kakuhle.' Abo bawevayo lamazwi ka Lily ababanga nakuzibamba bagigiteka. Eggibile ukutandaza u Miss Benson ubatetisile ngesisenzo wabaxelela ukuti abatandazi kuye. Zixakaniseke zonke ititshalakazi zazama ukufuma inkokeli yale ngxushungxushu. Abe moya mnye amantombazana awamxela oqalileyo. Kute kuseko esisipitipiti kwafikwa kusasa e dining hall kuko umfanekiso, owenziweyo ngesandla, ka Miss Benson kubhalwe ngesi Ngesi ezantsi kwawo lamazwi; 'ufanele ukufuya ihagu.' Akadendanga, akuwubona u Miss Benson, ugqibe kwelokuba ngu Tandiwe owenzileyo; isandla salowo wawenzayo sayelela kwesika Tandiwe ngokubalulekileyo; waqiniseka ukuba inkokeli yalengkatazo ngumenzi walomfanekiso u Tandiwe. Umbizele kwindlu yake wabuza eyonanto ateta yona ngalomfanekiso nokuba akayiyona inkokeli yesisi pitipiti. 'Andazani nalomfanekiso, andiyiyo nenkokeli yalento;' kwaba kupela kwamazwi ka Tandiwe. Utete kabukali, u Miss Benson, naye, wagqiba ngelo-

kuti 'ndidanile, bendinga lindele into enje kuwe, ungomnye wamantombazana ebendiwatembile; okanye bendinga ukuba into ezinje ubungalinga ukuzipelisa kuno kuzipembelela. Inkokeli ayizange ivele, yadamba le ngxushungxushu ngoku kutshwa kokutya okulungileyo. Wabuya walugugula uluvo lwake, u Miss Benson ngokubona impembelelo entle ka Tandiwe kwinto ezininzi pakati kwamantombazana.

'Kanene, Mary, kulecawe izayo intlanganiso ivulekile nakwa bangengawo malungu?' ubuzile u Tandiwe.

'Ewe, kunjalonje badla ngokuza kakulu ngeyokugqibela ngokukodwa abezela ukubhotola.'

'Okunene yazala indlu yaba yintlanganiso eshushu; babaninzi abazinikela ukuba babe ngamalungu. Kwiqela elangenayo ngobobusuku kwakuko no Lily Qoba. Kwaba luvuyo kumalungu e W.C.I. ukungena kwake, kuba ebenempembelelo enkulu kwiqela ebeliyicasile.

Inviwo zetitshala ziqale ngolwesibini lweveki yokugqibela isikolo sizokuvalwa. Ngomvulo waloveki, u Tandiwe uzuze ileta evela ekaya eti: 'Buya nempahla yako yonke akusayi kubuyela

kunyaka ozayo.' Kube kubi kakulu kuye, kuba ebekutanda ukufunda, kodwa ngokutobela abazali wenza ujengoko batshoyo.

'Andibuyi kunyaka ozayo Jane, niyavuya nina, abazali benu bayaliqonda ixabiso lemfundo.'

'Kowu! ndilusizi, kuya kuba kubi apa ne W.C.L. iyakulahlekelwa. Uyakwenzani ekaya?'

'Ndizakutitsha, paya kwa Gcaleka ndinokufumana isikolo nokuba ndinepepa lonyaka wokuqala kupela.'

Kube kubi ukwahlukana kwamaqabane abebukana encedana kangaka. Ifikile imini yokuvulwa kwezikolo bandulukile kunye bahlukana e Qonce, kuba ikaya lika Mary no Jane lisemapa ndleni alo. U Lily ubuye wahamba no 'Tandiwe no Seliwe. Bate xa bese ' Mabele kwangena, kule kariji bakwele kuyo, umfo ositomo sifanclekileyo ; ute akuti cakata waposi amehlo ake kwa-bo bebengapakati wati: 'Sekukugoduka oku Lily? Nivale nini?'

'Sivale ngolwesine. Uvela pi wena?'

'Ndivela e Kimberley, bendiye kona ngemcimbi U Alfred usatitsha kwesasikolo?'

'Ewe.'

'Makabe uquba kakuhle, uhleli, sisikolo esinenzakazo eso. Ngobani aba uhamba nabo?'

'Ngama ntombazana akwa Tshungu.'

'Lipi ikaya makosazana?'

'Lise Qwaninga. Wena ungubani?'

'Ndingu Charles Situngu. Niyakwehla e Gcuwa?'

'Ewe.'

'Sindlela nye ke, olwam uhambo lupela e Gcuwa.'

Bancokole njalo kuba umfo lo ebelincoko elikulu; bahlukana no Lily kwa Ndabakazi. Bakufika e Gcuwa, xa baza kwahlukana ute u Charles, ebhekisa ku Tandiwe; 'Ndingatanda ukuva ngehambo yenu nakufika ekaya.'

ISAIHLUKO VII.

UKUFUNWA NGAMA SOKA.

'IMPENDULO yala leta ndandicela isikolo kumfundisi wase N—— ifikile, ufuna nditane isikolo sase T——.'

'Ndiyavuya uzuze esosikolo, uyakuba kufupi nekaya' umpendule njalo uyise, 'okanye nendawo yokuhlala ungayizuza kwa Sago, u Makesa ngumntu olungileyo.'

Enva kweveki undulukiwe u 'Tandiwe epelekwa ngu yise. Bate xa bekude kufupi nalendawo babesinga kuyo lasibekela ngoku kauleza; noko baqubele pambili bona bezimisele ukuya kulala apo bebesiya kona; kodwa imvula ayivumanga, ngexeshana elincinane itsho umhlaba wantyibilizi, ngesosizatu behlile bawarola amahashe. Bate besahamba njalo kwati qapu pambi kwabo umfo ote akusondela wamazi u Tandive, yati kanti ngu Charles Situngu. Ubenzele ububele obukulu ngokuba cela ukuba mabapambuke

kunye naye bayekulala kwa malume wake apo ebesiya kona. Kuse kuzolile ngemini elandelayo banduluka kwakusasa baya bafika emini emaqanda esipelweni sohambo lwabo. Ubankele ngobubele obukulu u Makesa. Ulele u Tandiwe ngobobusuku exalabile ecinga ngomsebenzi omkulu abeza kungena kuwo. Kuye, ubutitshala bekungeyiyo kupela, indlela yokufumanisa impilo yake, 'koko ebekukangele nje ngenye yendlela yokusebenzela u Mdali wake; uzimisele ke ngoko ukungabi kupela yititshalakazi yencwadi koko abe ngumncedi nomhlobo waba fundi bake. Ngemini elandelayo uye esikolweni, utaxa asondelayo wahlangatyezwa yititshala, umfo otencotu, omehlo nakulu oti wakum kangela kuti pindela. Emjongile, u Tandiwe, kuye kube ngati uhlangana nomntu owaka wambona. Wotule umnqwazi lomfo waunika isandla esiti:

'Anditi ungu Miss Tshungu ozakuncedisa kwesisikolo?'

'Ewe ndinguye.'

'Mna ndingu Alfred Qoba ititshala yesisikolo.'

'O! Bendinga sakwazi, pofu ndite ndakukubona kwanga ndibona umntu endimaziyo.'

'Ufanele, soloko wandigqibela kwa Ndabakazi okuya ndandihlangabeze udade wetu.'

Sangena ke isikolo njengemihla, zaqutywa izifundo. U Tandiwe uzive efana nomntu opupayo, akaziqonda kwangati asinguye lo nauhlanje ongene pantsi kobunzima bokuqeqesha abantwana. Upumelele ukubagcina ngokuzola ngapandle kwentwana ezimbini ebezitanda ukudlala. Uve enye ikala isiti:—'Mistress u John undigalela ngamanzi emqolo.' Ute esapulapule weva omnye esiti: 'u Willie uyandintsweba;' njenge titshalakazi engekabi namava wakohlwa yeyona ndlela yokubohlwaya. Sipume isikolo ecinga ukuti, 'andikolwa ukuba ndiyakupumelela neza utwana, kodwa ndiyakulinga ukuzoyisa.'

'Injani ititshalakazi yenu?' babuza abantwana kwabanye.

'Ilungile koko uyabonakala ukuba uyafika kulento, soloko esite nxi emsebenzini, akasiniki tuba.'

'Uhlala pi?'

'Uhlala kwa anti Makesa.'

'He! Selenhle nje uyakupelela paya, ititshalakazi ehlala paya ipelela kona.'

'Akamhle ke kona kodwa uyatandeka.'

Zidlule iveki wada wawuqela, wawutanda, umsebenzi wake u Tandiwe. Ute ngenye imini xa avela esikolweni wafika umnikazimzi ekwixishini lokulungisa indlu ebisecaleni. Ubuze wati: 'Kuteni uzikupanje ezompahla apo?'

'Ndilungiselela unyana wam, ndibona selesiti gaxa; ndimele kukunlungiselela ngokwam akakabi nankosikazi.'

'Uvela pi?'

'Erautini emsebenzini; wayemke nejoyini; andisenamandla okwenza ezizinto ndingavuya ehle watshata.'

Kwakuhlwa bahlala kwada kwaba sebusuku beteta ngezinto ngezinto. Akupuma u Tandiwe u ute Makesa ku Simon unyana wake:—'Nantsi ke intombi endifuna uyitshatile, ngumntana olungileyo okuteleyo; usebenza ngokomntu qeqeshiweyo; sihlelisene kakuhle kakulu.'

Yintoni enokwenziwa ngunyana xa unina efuna intombi engutile? kukutobela ilizwi lomzali ezake izimvo azilahle, kuba kaloku uzekela umzi wakowabo nokuba umntu akamtandi xa abazali bamfuna kwencle. Ungene kulomse-

benzi unzima u Simon woku bonakalisa ngoku ngati umnonenele umntu kunge njalo. Ngoku ngazitembi ukuteta naye ubuso ngo buso utate ipepa wabhala.

Ufike kuko leleta pezu kwe tafle yake u Tandiwe ngenye imini, nency ebipuma eposini. Uqale walesa le angayazanga apo ivela kona ; eyigqibile ukuyilesa uyipose pantsi esiti :—‘Ucinga ngokuti ndite piti kukwenda?’ ubuye wayitata walesa :—‘Umha ukufumana uluncedo kuye emsebenzini.’ ‘Yo eyonanto ipambili ngumsebenzi;’ uqubile walesa : ‘Seuzimisela ukuhlala nati impela, umha selekulile, ukutsho ndifuna sitshate sobabini.’ ‘Lento ukutshata akayazi; kubonakala ukuba yena uzakutshata ngenxa yomsebenzi wakowabo, akugqiba ahambe aye e Rautini, asale ke umfazi enkitsa nkitsana nalemisebenzi yakowabo into engati sicaka, ikoboka lomzi; andizimisele kutshata umntu obeka umsebenzi pambili, hai mntaka bawo Simon Sago uyakundincama.’

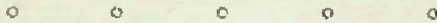
Eyivulile enye ileta ebivela ku Charles Situngu ebese kulituba engabhali, ubenosizi ukulesa kuyo ngokugula kwake ngenxa yengozi euhleleyo.

Umvele ngoku kodwa akulesa kwindawo ebem-
bongoza kuyo, emcela ukuba abe ngumncedisi-
kazi wake kwimimango yelizwe. 'Nanku
umntu oteta into evakalayo,' utshilo ngentliziyo,
'akabeki msebenzi wake paumbili, waye enga-
kulisi nabutyebi bake, undifuna kuba enditanda.
Kodwa kuya kulunga ukutshata umntu endin-
gantandiyo? Intliziyo yam ayindalalisi yena,
ndiyakutini? Ndiyakutini?'

o o o o o

Kwelinye icala sibona u Charles elele pantsi
ekayeni lake ezamazamana nengcinga zentliziyo
yake, eziloluhlobo:—'Oko kwati kwabhubha u
Mha akuko mntu ukatalele ukundilungiselela;
ewe odade wetu bako bayandanceda ngangoko
banako; kodwa kuyavakala ukuba kuko isituba
somntu ekufuneka sivaliwe. Imihla ngemihla;
xa ndifika ekaya ukuvela emsebenzini, akuko
unonelele ukwazi imbangi yokulibala kwam;
nokuba ndifika ngalipina ixesha, akuko ntliziyo
ingonwabiyo ngoku-ngabiko kwam. Ngezinye
imini ndifika intliziyo ibuhlungu kukungalungi
komsebenzi kungabiko mntu uteta nam, audi nike
itemba lokuti zisakubuye zivele imini ezintle

uqubeke kakuhle umsebenzi. Ngoku ndilele
 apa, ndiludwayi, akuko unovelwano lokundi-
 lungi-selela ngolohlobo kupela olunokwenziwa
 yintliziyo yomfazi kwindoda yake. Kodwa ndi-
 zimisele, ungunncedi wam Mlauli wento zonke,
 ukuguqula ubulolo bam. O! Tandiwe, Tandiwe
 inyanga zidlule ndilinde impendulo eya kundon-
 wabisa; akwaba intliziyo yako ibinokucegeka;
 akwaba ubunokubona ubunzulu botando lwam.
 Ndivile ukuba isikolo sako siyakubako kum-
 vuno wase Mgeve; noko ilashe ndisaloyika
 ndizimisele ukukwela ndiye ukuze nditete nawe
 ubuso ngo buso. Zanga ingcango zentliziyo yako
 zingavuleka.'

'Ndifumene ileta evela ku Lily, ubulisile kuwe
 titshalakazi uti ngokunka kwako esinaleni ulah-
 lekelwe ngumhlobo omkulu;' utsho u Alfred
 emondele ukunkangela. Uyintwazana elidlon-
 godlongo ebeke andixelele nge 'Bishop' nama
 Dikoni. Uyabazi abobantu? utsho ehleka.

Umte rwaqu u Tandiwe wapendula ngeliti:—
 'Abantu ababepoxwa ngalomagama ndiyabazi.'

'Andibi wawuyi 'Bishop?'

'Akunani nokuba ndandiyintonina;' utsho wesuka u Tandiwe wamshiya u Alfred kulondawo.

'Yinkani lantwazana' utshilo ngentliziyo, 'akuyi kuba lula ukuyifumana.' Enyanisweni wayemtanda u Tandiwe eyibuka nendlela azipete ngayo.

Ngemini elandelayo ufike u Alfred, esikolweni edangele.

'Ndifumene ileta endivisa ububi kakulu titshalakazi.'

'Ivela ekaya?'

'Hai ndibhalelwe ngumhlobo ose Gcuwa; uti iqabane lam, ebelingasa bhali, u Charles Situngu ulele pantsi akwaziwa nokuba wopumelela; uwe nehashe.'

'U Charles Situngu wase Gcuwa?'

'Ewe. Uyamazi?'

'Ndiyamazi, usandu kundibhalela; selebhetele kakulu.

Lento yokubhalelana kuka Charles no Tandiwe ihleli kakubi entliziyweni ka Alfred; kuba u Charles engumfo ofanelekileyo nosityebi, ucinge ngokuti nayipina intombazana inganyula u Charles kunaye.

Kute esiya kuka amanzi u Tandiwe ngenye imini waqubisana no Simon ote kuye:—‘Impendulo yako titshalakazi andikayankeli, ndingavuya uluguqule uluvo lwako; kudala uhleli nati sesikuqelile, singavuya usewuhlala nati impela.’

‘Andizimisele ukuhlala nani impela; funa umntu wumbi ungazilibazisi ngam.’

‘Hai titshalakazi, sukunxama ngoku pendula, kawuye kucinga ubuye undinikele impendulo ngelinye ixesha.’

‘Yileyo impendulo yam akusayi kuzuza yimbi.’ Bakwahlukana, u Simon uye waxelela uina ingqibo ka Tandiwe; wagqiba ngokuti:—‘Ndimncamile mna ngoku.’ Imxakanise kakulu u Makesa lento yokwaliwa ko nyana wake. Akufika u Tandiwe evela emlanjeni, uyibeke endaweni yayo i-emele, wati xa apemba umlilo u Makesa wati:—‘Yeka, ndiqelile ukuzisebenzela.’ Utsho wazitata ezo ntsasa ebepemba ngazo. Imvise ububi, u Tandiwe lento nezinye izinto ezehlayo emva koko; akabanga sonwaba kulomzi wakwa Sago.

'Yimini entle le kumale besinayo izolo.' La
abe ngamazwi okuqala ka Alfred, akuhlangana
no Tandiwe kusasa ngenye iniini.

'Ewe intle,' upendule ngokungati akatandi
kuteta u Tandiwe.

'Kutenina, Nkosazana, akupilanga?'

'Ndipilile; utsho kuba nditeni?'

'Yini nditi nditeta nawe undidanise ngati
akufuni kuteta nam?'

'Uxolo ukuba ndibonakalise umoya onjalo.'

Okwenyaniso wayengafuni kuteta u Tandiwe,
intliziyo yake yayidubekile ngenxa yentlalo yake
kwa Sago. Singenile isikolo abantwana bapaule
ukuba utitshalakazi uyenye into, ukatazwe
nayintwana encinci, kube lula namhlanje uku-
bholhlwaya.

'Ida asinguwe lowo unepensile erwelayo?'

'Hai titshalakazi.'

'Ngubani ke? Nguwe Emily?'

'Asindim titshalakazi.'

Beqondile abantwana ukuba utitshalakazi aka-
yitandi lento bonke, babhale ngohlobo lokuba
ipensile zenze ingxolo, ngapandle ko John no

Willie ababesebe zintwana ezimbekileyo u Tandiwe. 'Yekani ukubhala' utshilo u Tandiwe ecapuka. Kute kwesosituba isilate senye intwana sawa, 'Yintoni wena usoloko wabaliqa-talalana nje? Usiwiselani i-silate?' Endaweni yokuba hazole abantwana bahleke bonke bakubona u Samuel efana neqatalala kanye, utete ngamandla nabo u Tandiwe babuya bazola baquba imisebenzi yabo. Uye kwitafle ebinencwadi zake u Tandiwe watsala idrawer ezakurola i Chalk. Kute tu isele, wotuka wabaleka; bahleka kakulu abantwana. Lengxolo yenze ukuba u Alfred ezekuyinqum-amisa ngokwake.

'Ngubani ofake elisele apa?' ubuzile u Alfred.

'Lifakwe ngu Maqanda titshala, itshilo enye intwana.'

'Bendilini kwe ngu Majoyini evela nalo pandle, wati mandilifake apo,' utshilo u Maqanda elinga ukuzihlangula. 'Litata Maqanda ulilahle pandle,' utshilo u Alfred, 'nize kum nobabini ndinohwaye.'

'Kodwa uyakubanako ukuya e Konsatini ngolwesi Hlanu? kufuneka sise Mgcwe simenyiwe nesikolo; kunjalo nje sizakuqala kwesisikolo

samva ukulungiselela,' ubuzile u Alfred saku-puma isikolo sokuqala.

'Ndiyakuya noko ndingazi nokuba lonto ayik-undifaka enkatazweni.'

'Enkatazweni yani, ingumsebenzi wesikolo nje?'

'Andizi kuteta ezonto, kusemhlabeni apa. Uti kupina wena?'

'Tandiwe, ndingumhlobo wako, ndixelele inkatazo yako mhlaumbi ndingaba nako ukukanceda.'

Cinga, Mlesi, ukuba wena ubunga-la ukupo-koza intlungu zentliziyo yako kumntu ongumhlobo kuwe; usebunzimeni pakati kwabantu basemzini, ubunga la uvelwano?

Asimntu wonke okwaziyo ukuzigcina izimvo ezibuhlungu angazixeli kwabo bazibiza ngokuti banga bahlobo naye; uvelwano, oluvela entliziyo-weni enyanisileyo luwenza lula umtwalo onzima kulowo usukuba ewutwele. Ulwe idabi elokulu nentliziyo yake, u Tandawe etandabuza nokokuba kungalunga ukunazisa, u Alfred ngobunzima abutweleyo. Amadabi entlalo yake uwalwe yedwa akacela luncedo mutwini. Asingabo bonke abateta ngamazwi amyoli nanandipekayo

abanga bahlobo bomntu. Ute ukumpendula u Alfred:—‘Mhlaumbi akungeze kulunge ndikuxelele.’

‘Mhla uziva ukululekile ukuteta woze undixele.’

Ifikile imini yomvumo wase Mgcwe; baba baninzi abantu abavela kwindawo ngendawo. Kute xa kucitakalwayo kusasa u Charles weza kuteta no Tandiwe: ‘Hlelinje isikolo senu sivuma kangaka?’

‘Ulapa nawe Mr. Situngu? Awuyaleki, ukuba ibindim ngendiloyika ihashe.’

‘Ndiyagala nam ukukwela oko ndenza kalayo, bendinga funi kuposwa yile konsati.’

‘Uwutanda kangako umvumo kanti?’

‘Ewe ndiyawutanda noko eyonanto inditsalileyo kukuza kubona wena. Impendulo yako indivisa ububi kaubuye ucinge kwakona, uncede ungandidanisi.’

ISAHLUKO VIII.

UMZI WAKWA TSHUNGU KWAKONA.

IMINI embi elanga ligutyungelwe ngamafu yayi-sondela esipelweni; amafu emvula agubungele isibakabaka enza ngokungati sekulhlwile, umoya obandayo ovutela ngamandla unyanzele abantu aba semisebenzini yokuvuna, nokwalusa ukuba bangcacele emakaya. Inqotolise ingqele umhambi obataza ngenyayo, wati noko ebetanda ukuya kulala emzini wake wapambukela kwimizi ekufutshane. Akabanga naku yibamba imikala okwele ehasheni naye ulalise kwimizi ekufupi. Bate xa o Tandiwe no nina befika bevela kuvuna bakauelwa ngu Seliwe.

'Kuko amanzi ashushu kodwa Seliwe? Sigodole kakulu iyabanda lemini.'

'Ewe mha nekofu seyiko.'

'Uhle wayenza. Kuteni namhlanje?'

'Kuko abantu basemzini; bendize kunixelela lonto. Bendibenzele ikofu yaza yasala.'

'Ngabantu bapi?'

'Omnye ngowakwa Nomaheya omnye ngati ikaya lise Xalanga.'

'Akubazina, Seliwe?'

'Hai andibazi, kodwa omnye ngubuti ka Lily Qoba lo ufundisa no Tandiwe, bapambuke ngenxa yengqele bebezimisele ukuya kulala e Gcuwa, sendilibele ukuba bate bavuka pina, sebenentsuku bemkayo ekaya. Igama lomnye andiliqondi bebebuzwa ugutata; andazi nokuba ngu Nyama pulwa—Nyamayepela—Nyamayipeli libunjalo kodwa.'

'Kou Seliwe! Akukomntu ulelogama zinto zokusa nje kwako ezo.'

'Asazi ke Tandiwe xa uwazi onke lamagama akoyo emhlabeni apa, mna andingeze ndimpikise noti kuko no Mr. Ncukutu oko ndaka ndaziswa naku Miss Mfene.'

'Andingepiki nobuciko bako elinje ngeli ulixelayo nawe akuzange waliva;' utsho wangena u Tandiwe endlwini.

'Ronani titshala; uyaliamba kule ngqele?'

'Ewe ngenxa yokunyanzeleka ndipeleka unzalwana u Nyamayipeli.'

Akabanga nakuzibamba u Seliwe ukungahleki,

ute ngokubona lonto u 'Tandiwe wakauleza ngokubuya ikaya apo likona.

'Sekungati kudala zavalwa izikolo.'

'Akunjalo kum ndibanexala ndakucinga ngokubuyela esikolweni; ukuba ndinokuzuzisa enye indawo yokuhlala, andibuyeli kwa Sago.'

'Akuzange ude undixelele lankatazo wawuteta ngayo.'

Bapazanyiswe kungena kuka Seliwe ebabizela kwisidlo sokuhlwa, kwaba kupela kwaloncoko. Kute kwakugqitywa umtandazo kwangenwa etafileni; bakusondela bangene kwingxoxo yezir'ho ngezinto.

'Ina mzalwana Nyamayipeli' kutsho umninimzi, 'nina kwelacala lenu nisenza imali ngoboya; tina apa kunziwa isifo samakalane sisicinezele.'

'Azihambi kanene apa inkomo?'

'Hai, lento inkomo ayinamsebenzi, kuko umfo obenekulu, isininzi sazo (zizezolobolo) ndigqibele enesihlanu kupela, andazi ukuba kuza kulotyolwa nganina.'

'Kupendule u Alfred ngelithi banikeni ngapaudle kokulobola.'

'Hai mntana wam sukutsho njalo, ivakele isitsho inkosikazi yomzi; andingeze ndive kamnandi ukutshatisa umntanam, ize ndingazuzi nento le ngaye.'

Ute u Nyamayipeli. 'Lobolisani ngamahashe ne mali.'

'Liyavakala elo,' upendule u Alfred, 'koko abantu bangagabadela ukubiza amauani abawafunayo, nenkomo ezi bebebiza ishumi neshumi elivayo kanti umntu uzakubuye abize amashumi amabini egusha.'

'Kaloku mntanam' utshilo u Madlamini, 'sukuba efuna ukuxolisa intliziyo yake.'

'Andazi ke mha, kodwa ngati okukubiza kangaka kubuye kubange intlalo enzima kumfazi lowo ulotyolweyo.'

Belungiselelwe indawo yokulala abahambi bazuze ukupumla obekufunwa yimizimba egodoleyo. Kuse umoya udambile noko imini ibibanda. Bahambe msinya emva kwesidlo sakusasa. Bate bakuti qelele wati u Seliwe; 'ungaboze upike Tandiwe akuko nto ingelo gama; elam igama andilixeleli mntu wonke end ihlangana naye, ndibiza into yokuqala efika ezingqondweni.

Ndaka ndahlangana nabantu e Mabele babuza igama lam; ndati ndingu Sekiwe Solontsi, babuza ukuba ndizalana naba Solontsi base Toleni na? Landiya ndafana ndati hai makube kufana amagama, ndandingazi ukuba kuko igama elinjalo.'

Imini zeholide zipele ziyolile kubantwana nabazali, labuye lafika ixesha lokwahlukana babuyela emisebenzini yabo abantwana. Babashiya abazali bonwabile kuba usapo lupete imisebenzi emihle eya kunceda izi zukulwana ngezizukulwana zama Africa.

ISAHLUKO IX.

UKWENDA KUKA TANDIWE.

AKABANGA sabuyela kwa Sago u Tandiwe zakuvulwa izikolo, ufune ndawo yimbi yokuhlala ete nakuba inobunzima izinto azafana. Nguwupina, kwi titshalakazi zangoku nezamzuzu ongazange acande ebunzimeni? Wumbi ubulawa ngomsebenzi, wumbi akapiwa kutya kukuko ngexesha, wumbi woti esitya ukutya okuhle angabonakali njalo; kuba etwele amazwi abuhlungu oti xa uweva epuma emlonyeni womfazi umangaliseke uba ucinga nina ngaba bake abantwana. Bohlala behleli naye pina? Wahlala u Tandiwe kweli kaya lake litsha waquba uusebenzi lowo awuzeleyo, umsebenzi wesikolo.

'Kuteni u titshalakazi akashlali kwa anti Makesa?' ibuzile enye intwazana kwenye besiya esikolweni.

'Uququmbile, kutshisile kuye; umka buti

waye yititshalakazi uhlale ndibalisela ukuba intlalo yetitshalakazi ikolisa ukuba rabaxa.'

Utetani? ezinye i titshalakazi azizange zimke paya kwa anti Makesa.

'Yo ndivile mna, ndiyakuhlebela ke; ebefunwa ngu nyana ka anti lowo, wamala; akubanga sahlaliswana kakuhle.'

Zidlule inyanga onwabile u Tandiwe, umsebenzi wesikolo uqubeka kakuhle. Ute u Alfred kuye ngenye imini xa babeteta ngezinto ngezinto: 'Kungati wonwabile namhlanje, mhlayinbi unga ndixelela isizatu sokuba umke kwa Sago.'

'Ewe ndonwabile, kodwa ke lonto ayiteti ukuba ndinga suke ndimpore.'

Kauyeke ukufeketa ukutshwe yini?'

'Zizinto ngezinto.'

'Oh, zizinto ngezinto. Uyazi ndimangalisiwe kukuva ukuba u Charles utshatile, ndandiba uyakutshata wena.'

'Wawubangelwa yintoni ukuba ucinge lonto?'

'Ndeva kusitiwa uzakutshata wena.'

'Wakolwa, kuba uxelelwa ngababantu bazi ngemicimbi yam ngapezu kokuba ndiyazi mna.'

'Ndandibona nam ngati uingabahlobo abakulu.'

' Hai sasinge ngabo.'

' Kodwa eyona nto yakukupa kwa Sago yintoni, ugati u Makesa ulungile nje ?'

' Balungile bonke, nide nifike kwindawo eninge nakuvana.'

' Naxabana ?'

' Akuko mazwi saka sapendulana ngawo.'

' Pofu Yintoni ?'

' Kou! uyancekelela kambe.'

Ude wamxelela esona sizatu sambangela ukuba afduke kwa Sago.

Emva kwe nyanga ezimbini u Tandiwe uzuze ileta evela ku Alfred ibhalwe ngohlobo olucukumise intliziyo yake. Kube mhlope kuye ngoku ukuba uyamtanda u Alfred, asibobuhlobo budlulayo, navelwano lwexeshana, bubunzulu botando olwendeleyo. Akapendulanga noko, kudlule intsuku engenakugqiba eyonanto angayitayo.

' Uzakupuma nonyaka nje u Lily esikolweni, asazi ukuba uya kusizuza pina isikolo.' Ngale nteto u Alfred wayevula indlela yokuteta no Tandiwe.

' Ndingavuya ndike ndimbone u Lily seleyi titshalakazi.'

Bema cwaka ixesha elide kwakukuzola okuvalalayo ukuba kuko into ekufuneka itetiwe koko u Alfred ebekohlwe kukuba angatinina ukuyiteta. Ude wati, 'Tandiwe, kudala ndilindele impendulo uya kundigcina ndilindile ixesha elingaka nanina?'

'Andazi'; kwati cwaka kwakona.

'Nditembe Tandawe, ndiya kukugcina kakuhle kuba ndiyakutanda, ndincede undinike impendulo.'

Andazi ke, mlesi, ukuba kwati kunjalo kwanjanina, kodwa kuvakele, emva kwexesha, ukuba u-Tandawe Tshungu utshate no Alfred Qoba emveni kokumlobola ngeshumi leukomo.

Emva kweminyaka emibini sifumana u Tandawe elesa leleta evela ku Jane umhlobo wake:—

Dear Tandawe:—

Kowu wetu, kudala ndiuga sabhali, ndibangelwe kukugula kuka Mary indodakazi yam. Isishiye yonwabile, ngomhla we 8 ka June ngoknhlwa, lontokazi. Utete futi ngawe ne W.C.L. kwintsuku zokugqibela.

Wetu imini zase sinaleni azisoze zilibaleke kum. Nditeta futi ngawe kwindoda yam. Abanye

bati xa umntu atshatileyo akuko konwaba kuye, kupela zinkatazo nobunzima, mna ndifumana kunge njalo, ndonwabile. Ewe inkatazo zona ziko kodwa sizama ukutwalisana. Abanye bayalibala ukuba umnikazimzi kufuneka ezame ukungafane axakaniswe nazintwana ezincinane, kufuneka esoloko ebangumntu ozama ukuhlala ngokomwaba, abenolwazi lwendlela ekufuneka eyipete ngayo indoda yake, ayinikele imbheko eyifaneleyo nje ngomlauli womzi; ngamaxesha entsizi naxa umsebenzi unghambani kakuhle abonise uvelwano. Kulungile ukwenda xa utshata nomntu onguye. Ngubani owayesazi ukuba u Lily Qoba ela dlongodlongo loze libe yindodakazi yako. Bulisa kubo bouke.

Owako umhlobo :—Jane Lovane.

Kube luvuyo ku Tandiwe ukuzuza ileta, ibenoncedo ugezifundo azifumene kuyo. Uhlale pantsi wasele pendula kwa oko.

Mhlobo wam :—

O Jane ukuvuya endivuye ngako ndakuzuza ileta yako andigeze ndakubalisa. Kube buhlungu kum ukuva ngokubhubha kuka Mary; kodwa kunditutuzele ukwazi ukuba yena seleye ekupum-

